

LOGOPEDO PATARIMAI TĖVELIAMS

Kalba – viena svarbiausių bendravimo priemonių, kurios dėka vaikai įgyja žinių apie juos supantį pasaulį, reiškia norus, jausmus ir mintis. Girdėdamas artimųjų žmonių kalbą, žaisdamas, stebėdamas aplinką, vaikas susipažįsta su žodžių reikšmėmis, mokosi tarti garsus, žodžius, pradeda kalbėti frazėmis ir sakiniais.

Pirmuosius žodžius vaikas taria ir vartoja suaugusiojo mokomas arba jį mėgdžiodamas. Tėvai tampa aktyviais vaiko kalbinės raidos pagalbininkais, nes jie, visų pirma, turi nepakartojamą ryšį su vaiku. Todėl tiek tėvų bendravimas, tiek bendradarbiavimas padeda vaikui mokytis naujų žodžių, sakinių, teisingo tarimo.

Kalbinti vaiką reikėtų kuo dažniau: pasakoti apie savo dieną, klausti, kurti ryšį, džiaugtis vaiko nors ir mažais kalbiniais pasiekimais, kad mažylis suprastų, jog jis tėvams yra svarbus. „Juk kai mūsų negirdi, neatsako, tai ir mes nebendruojame, nes nesijaučiame įdomūs“, galvoja tėveliai. Vaikams būna taip pat: jei ignoruojame jų tariamus garsus, jie tampa ne tokie motyvuoti juos tarti ir lavinti kalbą.

Pasistenkite, kad tas laikas, kurį jūs galite skirti savo vaikui, būtų malonus jums abiems. Mokydami vaikus, pasitikėkite savo intuicija, trumpai ir suprantamai atsakykite į jų klausimus. Nepamirškite, kad ikimokyklinukai mokosi žaisdami, todėl jūsų veikla turėtų būti linksma ir įdomi. Išnaudokite tą laiką.

Lavinant vaiko kalbėjimą svarbu atsižvelgti į keletą kalbos komponentų:

- garsų tarimą;
- foneminės klausos lavinimą;
- žodyno apimtį;
- gramatinę kalbos sandarą;
- rišlaus pasakojimo įgūdžius.

Taisyklingas garso tarimas priklauso nuo tikslios artikuliacijos. Tam reikalinga kasdieninė lūpų, liežuvio mankšta. Atlikite pratimus kartu su savo mažaisiais 5-7 min. prieš veidrodį. Sekite vaiko kalbą: netaisyklingai tariamus žodžius pataisykite, pakartokite patys taisyklingai, kartokite kartu su vaiku. Įtvirtinti kalbos garsus labai padeda žaismingos skaičiuotės bei greitakalbės.

Štai keletas pratimų:

Lūpų pratimai

- Lūpas ištempti į šonus (šypsėnėlė), palaikyti kelias sekundes.
- Lūpas atkišti į priekį (dūdelė).
- Abu pratimus daryti pakaitomis - lūpas ištempti į šonus ir atkišti į priekį. Pratimą daryti pravertomis lūpomis, ilgai tariant ū-y, paskui sučiauptomis lūpomis, netariant garsų.
- Išpučiami skruostai (balionai).
- „Prunkšti“ lūpomis (lūpos vibruoja).
- „Prunkšti“ lūpomis su iškištu tarp jų liežuviumi.

Liežuvio pratimai

- Liežuvio galiuku braukti per viršutinius, o po to per apatinius dantis iš vidaus pusės, o po to iš išorinės. Judesiai daromi iš vienos pusės į kitą (valom dantukus). Apatinis žandikaulis nejuda.

- Liežuvio galiuką pakaitom judinti į lūpų kampučius (laikrodukas).
- Aplaižyti liežuvio viršutinę, po to apatinę lūpą (laižom uogienę nuo lūpų).
- Pakaitom daryti platų ir siaurą liežuvį.
- Nestipriai pakandžioti platų liežuvio galiuką.
- Platus liežuvis išriečiamas viduryje paliekat įdubimą (samtelis).
- Liežuvio kraštai užriečiami į viršų (vamzdelis).
- Liežuvio galiukas stipriai remiasi į apatinius dantis, o liežuvio nugarėlė išsiriečia (kalniukas).
- Kelti liežuvio galiuką į viršų, link nosies.
- Pričiulpti liežuvį prie gomurio ir caksėti juo (arkliukas).
- Išlaikyti pričiulptą prie gomurio liežuvį 5-10 sekundžių (grybukas).
- Liežuvis pakaitomis remiasi į vidines skruostų puses (saldainiukas).

Foneminės klausos lavinimas

Taisyklingas garso tarimas priklauso ne tik nuo tikslios artikuliacijos, bet ir nuo gebėjimo skirti panašiai skambančius garsus. Vaikai, turintys silpnai išlavintą foneminę klausą, kartais gali ištarti sudėtingesnius garsus, tačiau juos keičia paprastesniais ar praleidžia. Vaikai paprastai painioja panašiai tariamus garsus, besiskiriančius vienu kuriuo nors požymiu (k–t, g–d, s–š, z–ž, r–l). Gebėjimas skirti garsus iš klausos svarbus mokantis skaityti ir rašyti, todėl pravartu žaisti keletą paprastų žaidimų, kurie padėtų lavinti foneminę klausą. Su mažesniais (3–4 metų) vaikais galima pradėti nuo aplinkos ar žaislų garsų skyrimo. Pasiūlykite vaikui įsiklausyti ir papasakoti, ką jis girdi lauke (mašinų ūžimą, medžių šlamėjimą, žingsnius), aptarkite garsus (tylus, triukšmingas, monotoniškas). Galite pažaisti žaidimą „*Kas skambėjo?*“ Padėkite ant stalo keletą skambančių žaislų (galite panaudoti dėžutes su skirtingomis medžiagomis viduje). Kai vaikas paeiliui paklausys visų garsų, paprašykite jį trumpam užsimerkti ir paskambinkite vienu žaisliuku. Vaikas turi atspėti, kurio žaisliuko garsą jis girdėjo. Vyresnius vaikus mokykite skirti taisyklingai ir klaidingai ištartus žodžius ir kalbos garsus. Viena iš lengvesnių užduočių – skirti nurodytą fonemą garsų eilėje. Paaškindite, kad išgirdęs tam tikrą garsą vaikas turės suploti rankomis ar pakelti kortelę su ta raide. Pavyzdžiui, jūs mokotės išgirsti garsą s. Kartu nupieškite raidę s ir susitarkite, kad išgirdęs šį garsą vaikas pakels s raidės kortelę į viršų. Lėtai tarkite įvairius garsus: p, a, s, r, b, s ir t. t. Vaikas, išgirdęs nurodytą garsą, pakelia kortelę. Šiek tiek sudėtingesnis žaidimas, kai mokomasi skirti nurodytą garsą skiemenų ar žodžių eilėje (užduotis analogiška). Vėlesniame etape galima mokyti nustatyti pirmąjį žodžio garsą, sugalvoti kuo daugiau nurodyta raide prasidedančių žodžių ir pan. Tereikia šiek tiek fantazijos ir mokymasis taps „įtemptomis varžybomis“, padės linksmai praleisti laiką.

Gramatinė kalbos sandara

Dažnai vaikai netaisyklingai vartoja prielinksnius *ant, po, į, iš, su, prie, nuo, už*; daiktavardžių linksnių (*ko? kieno? kam? kuo?*), skaitvardžių (*du, dvi*) galūnes. Galima žaisti „slėpynes“, padedant žaisliuką įvairiose vietose ir klausti „kur pasislėpė?“ (pavyzdžiui, po kilimu, ant kėdės, prie stalo ir t. t.). Mokydami taisyklingai atsakyti į minėtus klausimus, pamėginkite žaisti žaidimą „*Ko trūksta?*“ Išdėliokite ant stalo keletą žaisliukų, paprašykite vaiko juos įsidėmėti (žaisliukus suskaičiuokite, paklauskite kuris yra pirmas, paskutinis, vidurinis). Tada vieną paslėpkite ir klauskite „ko trūksta?“ Nupieškite piešinėlių, kuriuose trūksta kokios nors svarbios detalės (pavyzdžiui, namui trūksta stogo, kiškiui – ausies, lapei – uodegos). Tokios užduotys lavina ne tik vaiko kalbą, bet ir pastabumą, dėmesį. Galite žaisti žaidimus „*Kam tinka šie daiktai?*“ (pavyzdžiui, gydytojai tinka švirkštas, virėjui – puodas, futbolininkui – kamuolys); „*Kieno daiktai?*“ (sodininko, kirpėjo, policininko); „*Kuo galima kasti, grėbti, pjauti, kapoti?*“ ir pan. Žaiskite su daiktų poromis ar vienodais paveikslėliais, nes vaikai dažnai daro daiktavardžių ir skaitvardžių derinimo klaidų (pvz. *du stalai, dvi kėdės, du kamuoliai, dvi lėlės*).

Rišlaus pasakojimo įgūdžiai

Pasakojimo pavyzdį turėtų pateikti tėveliai, vyresni broliai ar sesutės. Vaikui pasakoti yra daug lengviau, kai jis mato tikrus daiktus ar su jais veikia. Klauskite vaiko, kaip jis nulipdė darbelį iš plastilino, pagamino sumuštinį, žaidė kieme. Mokykite pasakoti pagal siužetinius paveikslėlius, knygelių iliustracijas. Galima išdėlioti paveikslėlių seriją ir papasakoti juose pavaizduotą istoriją. Paskui paveikslėliai sumaišomi, o vaikas prašomas juos sudėti teisinga tvarka ir papasakoti pasakojimą. Vėliau vaikas sudeda paveikslėlius teisinga tvarka ir pasakoja į juos nežiūrėdamas, sugalvoja pavaizduotų veikėjų dialogus ir pan. Kartu su vaiku skaitykite knygas. Paprašykite jums pasekti gerai žinomą pasaką, papasakoti daug kartų matytą filmuką. Jei sekasi labai sunkiai, padėkite vaikui klausimais „kas buvo toliau?; ką jis pamatė?; kodėl taip atsitiko? Vaikai mėgsta kurti, todėl pažaiskite žaidimą *Tęsk toliau*. Kiekvienas žaidėjas paeiliui sugalvoja 3–4 sakinius, pakreipdamas pasakojimą norima linkme ir sako *Tęsk toliau*, leisdamas pasakoti kitam žaidėjui. Sugalvokite linksmy, nebūtų istorijų, juokingų veikėjų. Taip kartu turtinsite vaiko žodyną.

Ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus vaikų kalba yra nevienodo lygio, nes kiekvienas vaikas unikalus. Jis vystosi priklausomai nuo savo gebėjimų, kultūros, kalbos, šeimos, auklėjimo. Gerai išplėtotą, taisyklingą kalbą yra vienas iš svarbiausių veiksmų, nulemiančių sėkmingą vaiko tolesnę mokymąsi. Kasdieninėje veikloje kalbėkite su vaiku, o ne vaikui – kalbėkite apie tai, ką veikiate, ką veiksite, kodėl taip darote. Palaukite vaiko atsakymo – pritarimo ar paneigimo, gesto, mimikos. Tiesiog būkite kūrybingi, pajvairinkite savo šeimos buvimą kartu vaikų kalbą lavinančiais žaidimais.

Logopedė Sigita Kaulėnienė

